

Előfizetési feltételek:

Evre	12 frt — kr.
Félévre	6 „ — „
Negyedévre	3 „ — „
Havonként	1 „ — „

Megjelenik hetenkint háromszor:
Vasárnap, Szerdán és Pénteken.

Szerkesztőség és kiadó-hivatal:
Monostor utca L. Bányai ház alatt.

MAGYAR POLGÁR.

POLITIKAI LAP.

Hirdetési díjak.

Ötödik hasábozott sor ára 5 kr.
Bélyegdíj minden hirdetésről 80 kr.
Nagyobb hirdetéseknek külön kedvezményt is nyújt a kiadó-hivatal.

Fiók-kiadó-hivatalok:

Dócsa: Krémer Sámuel.
Egyed: Vokál János.
Szamosújvárt: Császár testvérek.
Kolozsvárt: Stein J. és Demjén L.
M.-Vásárhelyt: Wittich József.

KOLOZSVÁR, NOVEMBER 27.

Legújabb távirati tudósítások.

Cairo, nov. 26. Ő Felsége a m. király az itteni színházban a közönség által melegen fogadtatott; meglátogató Ő-Cairót, néhány moscheát s Bruggsch orientalista vezetésé alatt egy Nilutazást tett. Tegnap kilovagolt a pyramisokhoz, ma pedig el fog utazni.

Bukarest, nov. 26. Vasárnap történik meg mindkét kamara megnyitása.

Pest, nov. 26. A „P. Napló” és „Századunk” összeolvad. Kemény főszerkesztő marad, a „Napló” szerkesztőségének eddigi tagjai pedig kilépnek.

Végző Cato tanügyi leveleiről.

Maros-Vásárhely, nov. 25.

Cato, kit a néhai Rómában terjedő új szellem szigorú censeálásaért Censorius melléknévvel illelték kortársai, nagy hirt szerze magának, mint a szülővárosában terjedő reform szellem ellen tüzzel, hévvel sikra szálló conservatív-párt vezére. Cato dicsősége, hogy a Rómában az idétt nyíló bölcsezi és szónoklati közös iskolák bezárattak, Scipiók és L. Flaminius istentagadókként megbélyegeztettek, s Róma az új bölcsezi irány terjesztőit (Carneadest, Critolaust, Diogenest), mint a nép erkölcsének mételyezőit, száműzte. A régi szokásokban megcsökönyösödött Cato minden ujra, ha jó is, mert új, pereatot hangoztatott s borzasztó istentelenségnek találta kizavarni Rómát a more patrio őtszáz évig élvezett schlandriánból. Ha addig megélt, azután is megélhet az ujkori szónoklat és bölcsezet közös iskolái, szabad gondolkodók, istentagadók, bölcsezi irányok nélkül.

Ugy látszik, az epistolograph Caton sem mulik, hogy Magyarországon nem gyűjt nagy előde koszorújához hasonló babérokat. Azt, ki nem feltétlen mamelukja a két dogmáinak, istentelen, az államra veszeljes egyének bélyegzi. A napról-napra terjedő bölcsezi irány felhői ellen vészharangot kondit. A közös iskola ész, czél és korszerű intézményének rovására, a magukat tulélt, mert a felekezeti tudomány korhadat anyagából épült felekezeti tanodákat ddelgeti. Eddig is megéltünk a régi mellett, minek az új? maradjunk more patrio a réginel.

Me Hercule! épen így hangzik Catonak a közös iskola behozatala ellen ejtett „egy két megjegyzés”-ében összes argumentatioja. „Memento — írja — hogy a világon volt és levő iskolák, jelesen népisiskolák 9999... 10,000-ed része felekezeti, s hogy a mostani nemzetek, t. i. ezeknek úgy, a hogy, mivelte része azoktól származtatja mivelődési initiatíváját. És amugy rövid uton „delenda”-t

A lakat.

— Elbeszélés. —

Írta: Tolnai Lajos.

Az általános megelégedés Lázáron, sőt még rajtam is hatalmat vett; s bizonyos jól eső izgatóssággal vártuk a kiűzött delután érkezését. Az estélyt megelőző órákban a grófné többször, majd minden perczen behivatott, s fölkiért hogy a leányt öltözködésére nézve mondanám ki határozott véleményemet.

Mit tudtam én! egy szegény, világban nem forgott, kevés műveltséggel bíró fiatal ember? Mindössze bámulni, szomorkodni, vagy néha egy kis sé, ha láttam, hogy a jó grófné igen megérteti magát az átkozott czimért: boszankodni.

Fanni és Ida már egész diszben voltak, miattuk a vendégek jöbettek bátran, akármely perczben. Nem akartam, de most mégis le kell írnom e két kisasszonyt is. Fanni lehetett harmincz éves, de Ida még pár évvel ifjabb. Középtermetű volt mind a kettő, azon a ponton még innen, mikor egy leány már soványodik, s erejét, kedvét veszti, azonban egyszersmind jóval tul azon a vonáson is, mikor a szemekben még egész mindenható erő tündöklik. Ők már abban a szomorú korszakban voltak, mikor egy leányt igen igen vigyázni kell, hogy szánalmat ne költösn, vagy nevetség ne legyen. Igazán mind arcuk tartása, mind ruházatuk állása, kisé, a mellett is szolt, hogy ők igen műveltek, és tudják magukat mérekelni. Fanni, a ki igen fej és fogfájós volt, és a nyaka

kiáltani reá annál kevésbbé méltányos, mivel a felekezeteknek és számos adó- és hagyományozónak tetemes tökéi fekszenek benne, melyeket sem elrabolni, se a elcsenni, még törvényes ürügy alatt sem szabad.

Ily érvekkel, ha ugyan nevezhetők érveknek, nagy szerencsésen agyonfojthatnánk minden reformtörekvést, s elejét vennők minden újításnak. Minél újabb s nagyoobszerű valamely reformeszmé, annál erősen ütközik a „mos patrius”-ba, a tényleges viszonyok annál több akadályt görditnek kivitele elé. De vajjon a fennálló tények, az urba gördített akadályok előtt megáll-e az eszmé igazságától áthatott, vagy aczélzott erővel fog az akadályok elhárításának nehéz munkájához? Bizony a kultura elért színvonalán is nagyon alól állana a világ, ha Cato ur eszejárása vezet a reformeszmék uttörőit s felkarolóit. Széchenyi „Hitel”-e, Kossuth „Pesti Hir”-e, Eötvös, Szalay, Csengeri agitatójuk Magyarországon alkotmányának népképviselői ideomítása mellett országos recensust keltettek a „more patrio” néhai hiveinél, a föld-birtokosság 9999... 10,000-ed része felzúdult Károlyi István gróf Bezerédy István s a Battyániak ellen, midőn birtokaikon az örökvaltságot megindították. A meggyőződés emberei tántorítlan haladtak előre, a nagy igék testté lőnek, s megújult Magyarország.

S hogy közelebből vegyük az érvet, Cato bizonyosan helyesli a botbüntetés közelebből történt eltörlését, s egy szót sem ejtett „a deresre huzzák a gazembert” fenytő rendszer mellett, pedig a földkerekség legtöbb országában maig is uralkodik a testi fenytők, s magában Angliában a „tengeri macska” scuticája ismerteti a matrőzzal a humanismus szellemét. Hisz maga Cato is a teljes vallás egyenlőségért küzd, pedig e nagy elv problémáját egyedül Északamerika társadalma oldotta a gyakorlatban meg; Cato ur bárczra kél az uralkodó vallás ellen, lám meg Angliában sem teljesen szabad az állam az egyháztól, s maig nem egy főbb hivatalra képtelen ott a katolikus.

A tény, hogy Európa az elért civilizatio egy részét felekezeti kulturfejlődésnek köszöni, Poroszország, Anglia és Svájc prot. katonai tanrendszereinek protestans, Franciaország, Belgium s a svájci kath. kantonok iskoláinak katolikus színezete, s az eddigi közös iskolák csekély száma, mitem bizonyít a közös iskolák ellen, s a felekezetiek mellett.

Európa művelt államaiban, melyek a felekezeti jellegű iskolák mellett, jobban az iskolák felekezetiiségének daczára is felküzdötték magukat a szabadon vizsgáló ész segélyével a civilizatio színvonalára, napról-napra új tért hódít a közös iskola, s a valást a tudománytól elkülönző, tisztult nézet.

A békés, bár buzgó capacitatio, s a verseny, melyet az állam által állitandó közös iskolák a szabad pályán inditanak, nézetünk

szinten kissé forradásos: állat most is felkötötte, és lemondott arról, hogy e fekete kendő nélkül mutassa be magát a társaságnak; ritkás szöke haját is igen kis mértékben pótolta idegen hajjal, holott azt hiszem, egész dus hajzatot is tudott volna magának csinálni.

Egyetlen egyet tapasztaltam most rajta nagyobb mértékben mint egyébkor: többet mosolygott, és többet beszélt velem, s minden legcsekélyebb szíveségemre, melyet az estély és asztal rendezésében tettem, hozzám jött, és kezét nyújtotta. Igen-igen szép kezű volt, hosszukás finom formájú ujjai, és szép növéssű pirosas körmei. Beszédét, mivel igen kellemes hangja volt, mindenkor örömet hallgattam. Kicsinyes apró szeméből ritka jó lélek sugárzott. Különben volt arcában valami, a mivel uralkodott az egész családon, a grófné, nővére, sőt Lázáron is, a ki pedig teljesen függetlennek képzelte magát. Fanni kisasszony ez uralkodását azt gondolom az sze rezte meg, hogy ő dolgozott legtöbbet az egész családban.

Ida kisasszony szebb volt mint nényje, derültebb arcu és beszédebb is, de ő már sokszor emlegette a grófokat, anyja testvéreinek fiait, a kik mind születtett grófok és katonák. S a nem grófokra keveset adott. De azért épen nem mondhatta volna senki is kevélynek.

Egyszerű világos szürke ruha volt rajtuk — nem tagadom, olyan diszitésekkel, a milyeneket más leányoknál nem láttam. Kérdeztem Lázártól: miért teszik ezt nővérei?

szerint a közös iskolák terjesztésének leghasznavehetőbb fegyverei. Nem kényszer utján, a meggyőzés által kívánom a tanodák felekezeti jellegét „deleálni.” A közös iskolák híve, első sorban tiltakoznám a tulajdon- és egyesületi jog nevében az állam ellen, mi helyt erőszakos kézzel nyulna — bár a közös iskolák javára — a felekezetek vagyona után s zárná be parancsszóval a felekezeti tanodákat. Peragit tranquilla potestas, quae violenta nequit. Ha az állam, melynek polgárokat s nem hívőket feladata nevelni, a közös iskolák körül e kötelességet teljesíti, ha a szabad kutatás, felekezeti tekintetektől ment oktatás barátai sajátbon és az egyesülés szabad terén a békés kiüzdelemben nem lankadnak: a felekezetek önként feladják tarthatlanná vált tanodáik álláspontját, s nem állanak a korigénynek megfelelő, „viribus unitis” végrehajtható átalakulásnak útjába.

Itt be is rekeszhetjük tanügyi eszmecserénket. Czikkünket is befejeznők, ha t. ellenfelünk, Cato, nem osztoznék a polemikus Brassai hibájában, „quem curriculo pulverem extravagantiæ collegisse juvat.” Tanügyi kérdés pályaterén mérkőztünk, s tisztelt ellenfelem „kicsapva” arról a philosophia és philologia metáira provocál. Melékesen megjegyezve, hogy a pályatérrel „kitörő” felet mindég vesztesnek ítélik a bírál, kisértsük meg, erősebb-e Cato a bölcsezi és nyelvész alapon, melyre a tanügyi térről „abjecta non bene parmula” megretírált.

Cato ur édes magyar nyelvünket is saját elméletének kaptáira szeretné reáverni. Czikkünk következő szavaira: „Cato féli a közös iskolát” magásra vont nyelvész szemöldökkel azt jegyzi meg: „hogy „fél” nem kiható ige, tehát nem szenved tárgyesetet maga mellett, s nincs határozó formája.” Hivatkozunk a nyelvemlék szókásra, „quem paucis arbitrium est, et ius et norma loquendi.”

Tudományos Areopagunk, a magyar akadémia szótára verificálja „fél” igének átható s tárgyesetet vonzó alakját, s felhozza „fél” az istent, fél a törvényeket, fél a fejedelmet” példákat.

Gyakorlatból mondhatom, hogy ha a brassaiak és torozskóiak nem is, de a balatonvidéki és pest-soltjárasi nép ma is „fél a háborút, fél a menydörgös menykót.” És ne higgye Cato ur, hogy a fél átható, tárgyesetes alakja a magyar és német nyelv törvényellenes közöülésének korresszülttje. Legrégibb s irodalmunk minden korát felölő nyelvemlékeink szerteszéjjel használták az átható fél igét. Gyenge irodalombuvar létemre is szolgálhatok Cato urnak egynehány példával.

A „tatosi codex” szerint, „fél” kivala ötöt” s (e példában kettőzött a Cato ur által észre nem vett tárgyeset) ugyancsak a

— Nem tudom — monda — ők soha se voltak közönségesek.

— Értelek jó Lázár — mondam magamban — egy kiest te is gróf vagy. Nem, nem veszem rossz néven! Hiszen ez gazdagságok a szegénységben, és papiros koronátok a koronátlan emberek között. Szegény kedveseim ti, ha ezt a kis kopott jószágot nem viselnétek, mit adnának akkor minden jó szívetekért, és műveltségetekért ezek a büszke kereskedők és még büszkébb gyógyszeresek? Czimer és czimer kell itt ezen a szép földön, habár annyit érjen is az, mint a korcsmák ajtaja előtt lógó mooskos forgácseségér.

Egyszer erős morgás, csörgés, csattogás hangzott be a folyosóról külvarról; — kocsik robogtak, és a férfiok udhögtek, s a jó grófné méltóságos tekintettel adta ki leányainak, s mindnyájunknak a rendeletet a különböző rendű, rangú vendégek elfogadására.

Most láttam, hogy a grófné, a kisasszonyok, szóval az egész család mily jól ismerik a világot. Senkit se fogadtak előzőkenyebben, mint azt az illető rangja megkövetelte, holott a szegény ember majdnem minden gazdagabb iránt, ha azt házánal vendégül fogadtatja: igen alázatos és tuluságosan készséges. Itt az Endrődi család tagjaiban valósággal grófok és büszke grófnék állanak előttem.

Kevés idő múlva megteltek a szobák, s a grófnét mind a férfiak, mind a nők a legnagyobb tisztelettel vették körül. A gazdagabb nők és kisasszonyok az Endrődi kisasszonyokkal jobbra

tatosi codex szerint: Megmutatom ke tunéte, kit féllétek ke tunéte félléte ke otét ki mi uton megolend hatalmatval ezeteni pokolba, ug modoc tu néctec ezt felléteo.” A keszthelyi codexben álló „Az ki veti segedelmét, Az Istennek hatalmában”, ének szerint: „Semmit ne félj”; a Szent Katalin Legenda ugyancsak ismételve használja a tárgyesetes „fél” igét, s így a Döbrentey codexben is a távolító től, töllel felváltva fordul elő a Cato ur által ignorált alak. — A „Névtelen Carthausi” szerint (25 oldal): kik mind ur istent feljebben felnek; az 1548-ból kelt „Házások Éneké”-ben a völegény, dictioja utolsó előtti sorában félt tárgyesettel s átható alakban használja, valamint B. Liszti László is 1653-ban megjelent „Mohácsi veszedelem” eposa VIII. Ének, 55. vers első sorában. S. a. t.

Végtele sorával szolgálhatnék az idézeteknek, de a legmulatságosabbal szolgállok a sok között, Catoéval, ki a „M. P.” (138-dik sz.) vezércikkében a féli igét „a katekismus”-tal egyezteti.

A nyelvész Catonál, csak a philosoph Cato mulatságosabb, ki „in demonstrando” valódi salto „mortalekat” követ el. Cato ur disjunctiv itélete a felekezeti iskolán tul csakis materialista és atheista tanodákat lát, s a közös iskola ellen következőleg érvel: „ha megengedem is, hogy a gonosztevők legnagyobb részét a tudatlanok képezik, de figyeltetem Vich urat, hogy tudatlanságuk nevezetes és legártalmasabb részét nem a Böhner tan, hanem a katekismus nem tudása teszi. Mert né, emebben mégis csak tanítják ezt a két tilalmat: „Ne loj!” és „Ne öl!” — de igazán Kató legyen, ha Vich ur csak egyetlen egy parányi elvet is ki tud mutatni a materialismus egész és összes tanában, a mely akármely gonosz indulattól sugallott tett végrehajtásában csak annyi gát gyanánt is szolgáljon, mint azon utas tenyere, a ki Donau-Eschingennél a Duna forrását elrekesztvén, kárörömmel képzelte, mikép fognak majd a bécsiek bámulni, hogy kimaradt a Dunájok!”

Catoval szemben a szerepre vagyunk kárhóztatva, melyet Offenbach „Férj az ajtó előtt” operettejében Ducroquet Florián játszik, midőn mindegyre kiáll és ismétli: Ducroquet Florián nevem, Ducroquet Florian.” Cato ur sehogysem akarja megérteni, hogy: „közös iskola nevem, közös iskola”, ép oly kevésse nevelk katolikus, mint mormont, bigotot, mint atheistát, de nem akadályzom, hogy egyéni hajlama szerint falaimon kívül akarki kátémagoló, vagy Böhnerista, a Korán vagy az Upnekét követője lehessen. Hamis tehát a föltevés, hogy a mely iskola kátét nem tanit, hitetleneket nevel. Légy azért megnyugtatra, s ha Cato kotára tákolod is a kátét, a közös iskola miatt, annak falain kívül belécsépegtethet a fogéko-

mind tegezödték, s a kik még nem részestültek e szerencsében: azok a mint látszott teljes mértékben törekedtek utána. A férfiak Lázárt vették körül, és az öreg méltas urat, s minden perczben lehetett hallani: méltas ur, méltas ur. Az ember azt bibe, tíz tízenöt méltaságos ur legalább is van a társaságban, holott csak épen ketten voltak.

Kedvetlenül húzódtam félre, bántott e szomorú emberi léhaság.

— Őcsém uram — titkár ur — szolt egyszer csöndesen fűnköm, vállamra tevén kezét — ne vonuljon félre, az Istenre kérem, nöm nem mondta grófné, most először mindegyre keresi. Ne vesse meg ezeket az embereket, elegyedjék közéjük. Legyen böles. A világ nem áll meg a mi kedvtünkért, mi pedig nem állitjuk meg, hogy más irányba inditsuk. Őcsém legyen böles, ha másért nem: szegény családomért.

Az öreg tisztas ősz férfia tekintetében anyni kérdés volt, anyni rábeszélő keserűség, hogy szívem sirt e sajátágos, szánalomra méltó öreg láttára. Mosolyogtam, nevettem, dadogtam valamit, hogy eltitkoljam belső felinduláomat, s erőltetett vidámsággal hallgattam a gyógyszerész ur nagyhangu dicsekedését. Megjegyzéseket tettem rá, bámulatomat fejeztem ki, s igyekeztem méltóságosnak czimezni minden embert, mely udvarias készségem azonnal szerzet is egy-két lelki barátot.

E közben asztalhoz ültünk, s a vacsora más fordulatot adott a társalgásnak.

(Folytatása következik.)

nyak kebleibe. Az én hitem, hogy maga a káté egy magában sokkal kevesebb embert világosít meg, s ment meg a börtöntől, mint a Büchternannak s bármely atheistának moralja. A tisztelendő atyák jól tudják a kátét s annak daczára szent Theresia szerint: „tonsurából lesz kirakva a rémes pokol padozata.” Nem irigylem azt a morált, melynek alapja immoralis, mert a jövő életben „kapandó” jutalom vagy „elvéendő” büntetés speculációjával akarja a káté igazbíróit a jóra csábítani. Mi ellenben elátkozott materialisták nem ígérgethünk a jó követőnek mulvilági jutalmakat, melyek valóságért bajos lenne jót állani, mi a jót a jóért magáért tiszteljük, s követjük, mint oly létfeltételt, mely nélkül nem élhet meg emberi társadalom a „siralom e völgyében.”

Hogy mi különbség van a gyakorlatban káterágók immoralis moralja és kárhóztatott „hitetlenek” között annak helyes megítélésére ajánlom Corvin „Papok tükré”-nek s Stuart Mill következő sorainak megiszvelését:

„A történelemben vastag tudatlanságot árul el azon állítás, mely a hitetlenséget az erkölcsi telenséggel azonosítja. Történetileg be van bizonyítva, hogy a hitetlenek nagy része mindenkor kitűnő becsületességet és jellemességet tanusított. De nem is oszthatja a fentebbi nézetet senkisé, ki csak legkisebb tudomással bír affelől, hogy azok közül, kik mind erkölcsileg, mind a jellem tekintetében a világ osztatlan becsületét bírják, mily sokan számítják magokat, legalább bizalmas körben, a hitetlenekhez.” (A gondolat és vitatkozási szabadságról.)

Kérem tehát Stuartra Cato urat, ne fogljon el annyira az atheisták iránt, mint utóbbi cikkében, midőn a „Je n'aime pas le bigott, mais je déteste les atheistes”-t, így fordítá: „Nem szeretem a bigottokat, de gyomromból utálom az atheistákat.”

„Detester” csak „utálni”; hogy On ez utálót a „gyomrával” is megtoldá csak annak jele, hogy az atheisták nagyon is nyomják — a gyomrást. Egész ségi szempontból figyelemzetem, ne falja oly mohón az atheistákat. Egyebekben maradok Cato iránt mély tisztelettel s Ciceroval: Si vales (cum káté) bene es, ego quidem (et sine káté) valeo.

— Vich.

Pesti levelek.

III.

Pest, nov. 25-én.

Román Sándor interpellációjára felelt ma Rajner belügyminiszter. Igen röviden előadta a pör menetét, persze a kellő elhallgatásokkal, p. a dúlló embertelen paucolatáról, melyben fölégetéssel fenyegette a szerencsétleneket, ha az utról 24 óra alatt el nem költöznék. A dolog állását önként jobban ismerik, mint itt én s jobban is megérthetjük. A miniszter mindent kedvező színben rajzolt, sőt holmi fél, negyed ígérettel akarta szokásszerű „bizonyos vagyok” bizonytalansággal, a kép árnyalatát „retouchirozni.” Szóval mai beszédével megmutatta, hogy akármelyik hivatalos journalistánál külön kínai festő lett volna, kik tudvalevőleg árnyalat nélkül festenek. A beszédében azt mondja, hogy 26 gazdából 3 ki békült, 3 szomszéd birtokára költözött, 3 elköltözött, a többi nappal deszkabódében lakik, de éjjel házaikban bálnak. Ezt megvalloim nem értem, mert ha éjjel lakjaikba — melyek kitűrtettek, butor és ágy nélküliek — szabad térniük, miért kénytelenek bódében nappalozni? Még érthetlenebb az igazságügyminiszter nyilatkozata után, hogy: hajlék nélkül nem hagyattak az illetők, mert kegyesen meg van engedve a télen azokban lakni. Igazán szerencsétlenek a miniszterek: nemcsak önmaguknak, még egymásnak is ellentmondanak. Rajnerben végén az államférfi szándékozott hangot adni, midőn a felemlített, de elhallgatni célszerűnek tartott sok adtból egyet közölt a házzal. S ez: hogy a „kitelepitettek” (hó hó, kidobottak) közt 200 Napoleonarany osztott ki, miből személyenként (hol az exja arthmetikája? csak családokként telik) 70 frt. esett, egy idegen kormány nevében, mivel európai constellatiónk (hangzatos) szerint ez lehetetlen, a vizsgálat elrendeltetett. Ennyi s nem több az államférfiúi gyerekeség elkoptatott festetése, mely román agitatót enged sejtetni. Vizsgálat! S miért? Hisz szűkölködőket segíteni mindenkinek kötelessége, (mit a lapok lajstroma az adakozók könyörado-mányairól tanusít), de kétszeresen az egy nemzet tagjainak. Hogy nem a „Budapesti Közlöny” szerkesztősége által közvetítette az adományt, még nem elég ok vizsgálatra. Vagy a magyar kormány rágalomnak tartja a jótékonytságot, s azért kutatja, vizsgálja, ki a gonoszonyi? Vagy tiltja talán a nemzetközi jog, hogy kormányok idegen alattvalók nyomorát enyhítsék? Ezeknek a vizsgálatos Napoleonoknak története olyan, mint Bernát Gazsi

bátyánk kétemeletes háza, mely egy vályogból egy szunyog csipésével építettett.

Csitt!

A harezterről.

Ma holnap már két hónapja lesz, hogy a dalmát polgárháború kitört, s mégis mi az eddigi hadműveletek pozitív eredménye? Ugyazóval — semmi. Ez szomorú. de elvitázhatlan tény, s a bécsi félhivatalosak is, kik kevéssel ezelőtt még oly fitymálva beszéltek a „krivosiei rablók” elleneségéről, most teljes mérvben kénytelenek elismerni a cattarói mozgalom jelentőségét. A kép, melyet a bécsi lapok levelezői a harezterről élénk tárnak, a lehető legsötétebb. A cattarói kerületben oly rendszeres irtóhárc folyik, minő polgáriusult államban alig fordult még elő újabb idő óta. A felkelők kegyetlenségei által felbőszített katonaság kíméletet nem ismerő dühbel harcol s pusztít a cattarói kerületben, s a Zuppában folyt küzdelmekről utólagosan érkező tudósítások valóban elijeszítők. E vidék mely a cattarói kerület legvagyonosabb és legtermékenyebb részét képezi, sok időre tönkre van téve. Egész falvak romban hevernek, halomra löve és fölgynitva gránátok, rőppentyűk, bombák, shrapnel lövegek s a tüzéség egyéb dúló eszközei által. A templomok megszenteltelítvők, az olajfa-ültetvények, melyek a zuppai lakosság legfőbb keresetforrását képezik, földulvák — szóval nyomor, romlás, inség mindenütt. A cattarói kerületben sem a katonaság, sem a felkelők által nem adatik pardon. A ki csapatjaink közül élve jut az ellenség kezébe, az a legirtózatossabb halálának néz eléje. A katonaság viszont minden tilalom daczára nem ad kíméletet sem nőnek, sem gyermeknek, sem aggnak, ha ostrommal kénytelen elfoglalni valamely községet. E vandalizmus ugyan főképp Wagner altábornagy parancsnoksága alatt fordult még elő, de ismétlődni fog a Krivosiében is, daczára Auersperg tábornok kíméletre intő rendeletének. A bécsi lapok levelezői egyértelműleg kárhóztatják a katonaság kíméletlen föllépését a Zuppában, melynek lakossága éppen nem adott okot ily kegyetlenségek elkövetésére. A zuppai nép ugyan szintén résztvevő a felkelésben, de már természeténél fogva is sokkal kevésbé vad levén a többi föllázadt néptörszékénél, nem követett el kegyetlenségeket az elfogott katonákon, miről eléggé tanuskodik azon körülmény, hogy annak idején bántalom nélkül bocsátotta szabadon a Stanjevics-erőd elfogott őrségét. Szelidséggel tán teljes megőhódásra lehetett volna birni a zuppai népet, míg egy a végűg el lett keserítve. Házi romban hevervén, jöleté tönkre levén téve, nem maradt szándék más hátra, mint a hegyek közé vonulni, a küzdelni a végső lehetőségig. Egy része a zuppai felkelőknek a Krivosiébe ment át harcolni az osztrák csapatok ellen, míg más része magában a Zuppában folytatja az ellenállást, nem hagyva nyugodni Schönfeld ezredes ott állomásozó gyenge dandárát. E szerint tehát legalább is korai volt azon örm, melylyel a bécsi félhivatalosak a Zuppa gygynevezett „meghódításáról” beszéltek. A mi a Krivosie kerületet illeti, ott nov. 18-án vereség érte egyik hadoszlopunkat. Az utóbb érkezett tudósítások még kedvezőlenebb színben tüntetik föl e kudarcot, amennyiben annak oka főleg a vezérlet ügyetlenségében rejlik. Vetter ezredes ugyanis azon föladattal bízott meg, hogy egy tüntetés által vonja el a felkelők figyelmét a Kaiffel- és Fischerdandároktól, melyeknek a dragelji főnsikra vezető Ház hegyszorosot kellett elfoglalni. Ily „erőszakolt tüntetések” gyakran fordulnak elő a hadjáratokban, azonban a tüntető csapatnak sobasem szabad oly csekélynek lenni, hogy tartania kellene a megsemmisítéstől. Vetter ezredes ellenben — nem tudjuk minő stratégiai szabályok szerint — azon megbízást kapta, hogy 500, mond útszáz emberrel foglalkoztassa a felkelőket addig, míg a 6000 emberből álló két főoszlop Ház hegyszoroson nyomul át. E ferde rendszabálynak az lett eredménye, hogy Vetter ezredes maroknyi csapatjának hat óránt a felkelők egész zömével kellett küzdenie. Más hírek szerint a harez reggeli 11 órától esti kilenczig tartott, s a nagy veszteség daczára Vetter ezredes még szerencsének érezheti magát, hogy csapatja teljesen nem tetetett tönkre. S a mi fő: még most sem tudjuk, vajlon elfoglalta e már a főcsapat Ház-hegyszorosot, pedig Vetter emberei ép e föladatért áldozták föl magukat. Érdekes lesz tudni azt is hogy a csapat, mely Vetter parancsnoksága alatt hat óránt át oly kitartással küzdött a túlnyomó ellenség ellen Zagvozdánál, az Albrecht nevű magyar sorozred egyik zászlóaljából, két hegyi ütegből és egy fél rőppentyűl ütegből állt.

Most érkezett távsürgönyök végre azon némileg megnyugtató hírt közlik, hogy csapatjaink a Ház hegyszoros szerencsés áthaladása után, elértek Dragalj erődhöz. Ezzel a kitűzött terv első részének elég van téve. Risano és Dragalj között az ősszekítették eszerint helyre levén állván, Auerperg tábornoknak mindenkéltől a kivívott siker biztosításán kell fáradozni. A távsürgönyök már jelentik is, hogy csapatjaink léposüzetesen vannak felállítva azon utvonalon, mely Cerkvicétől Dragaljig vezet. Elég egy futólagos pillantást vetnünk a harczter térképére, hogy azonnal meggyőződjünk, miszerint csapatjaink e föllállítása által a felkelők a Krivosiekerület legészakibb részébe vannak szo-

ritva, honnét csak Montenegróba vonulhatnak vissza. Sőt még részben evisszavonulásuk is megelene akadályozható, ha a katonaságnak sikerülne elég gyorsan előnyomulni Dubrava vagy Stopa irányában. A kivívott előnyök daczára is azonban még sok küzdelembe fog kerülni a Krivosie kerület teljes lecsendesítése, mint azt egyik risanói távirat is jelenti. A mi a Vetter ezredes csapatjára nézve szerencsétlen zagvozdai összelt közést illeti, mindinkább kiderül, hogy az teljesen szükségtelen volt. Ez ősszeki közésnek (hadászati néven erőszakolt tüntetésnek) az volt célja, hogy általa a felkelők figyelme a Ház hegyszoroson áthaladó Kaiffel és Fischer dandároktól elvonassék. De már maga azon csekély ellenállás is, melylyel e dandárok elejétől fogva találkoztak, azt tanusítá, hogy a felkelők zöme a Vetter ezredes vezérlete alatt álló balszárnnyal áll szemben. S mégis e gyenge szárny bízott meg azon föladattal, hogy foglalkoztassa az ellenséget egy egész napon át. E ferde rendszabálynak, mint már jelentők, az lett eredménye, hogy Vetter ezredes tetemes veszteség után csak bajjal vonulhatott vissza az est homályában.

Belpolitikai szemle.

© A képviselőház plenuma a bírósági javaslat s a horvát budget megszavazása folytán egy két napot szünetelt s átengedő az osztályok esendesebb, de behatóbb működésének a munkát. Az osztályok november 24-én d. e. 10 órakor együttesen üléseztek. A tanácskozás tárgyait képezték: 1. A pénzügyi állandó bizottság jelentése a pénzügyminisztériumnak a ház, a jövedelem és a személyes kereseti adótörvények további érvényben hagyására vonatkozó törvényjavaslata felett. 2. Ugyanazon bizottság jelentése a dohányjövédéki törvény érvényének meghosszabbítása tárgyában beadott miniszteri törvényjavaslata iránt. 3. Ugyanazon bizottság jelentése a bor- és husfogasztási adószabályok további érvényben hagyására vonatkozó miniszteri törvényjavaslata tárgyában. 4. A czukor adóra vonatkozó törvények és szabályok további érvényben hagyását tárgyázó miniszteri törvényjavaslatairól. 5. Ugyancsak a pénzügyi bizottság jelentése az államradalmak területén birtokrendszerek folytán nem tagosítható birtokrészek eladásáról szóló törvényjavaslata iránt. 6. A mácsa csekendi és való szt. lászói birtokrészek megvételéről, és a koronai javak állományába sorozásáról szóló törvényjavaslata tárgyában két pénzügyi bizottsági jelentés. Mindezen tárgyakat az osztályok többnyire — a bizottsági vélemény bejnyebhagyásával elvégezték, s így a közp. bizottmány a tárgyalási jelentés elkészítése végett holnapra (nov. 24.) valószínűleg össze fog hívatni.

A pénzügyi bizottságnak a 68 diki zárszámadásokra vonatkozó jelentése nem tárgyzávan törvényjavaslattal, a szabályok értelmében ezuttal osztálytárgyalás alá nem vonhatóan találtattott több osztályban. (Egyébiránt ugy halljuk, hogy az e tárgyban fölmerült differenciák kiegyenlítésére találtattott expedienst. Nevezetesen, ha különben jól vagyunk értesítve, a pénzügyminiszter ur készülne egy határozati javaslatot a képviselőház elé terjeszteni, melyhez képest a képviselőház a zárszámadás tételéneként megvizsgálását az állam-számvetésnek bízna; azonban a számvetel eredmények összehasonlítását az előiránnyal még a ház eszközölné.)

Szilágyi Virgil ur **katholikus ülései** még mindig folynak a fővárosban. F. hó 23-dikán a Ferencz, 24-én a Terézvárosban tartta egy ugynevezett „katholikus ülést” a felekezeti iskolák érdekében. A katolikus értelmiség távol tartá magát Szilágyi és gyűléseitől, közönsége kisszámú volt, kivéve a fiatalságot, mely Szilágyit lelkiabálta s az üléstermet scandalum színlelvé változtatta, s az elnököt megmacskázta. A vallástürelmetlenség provokálta a politikai türelmetlenséget, melynek a vélemény szabadság rovására véghezvitt garázdálkodásait az összes józan közönség elítéli.

— A község és meggyerendezés ügyében egybehívott enquete f. hó 16. és 20-dikán üléseztek. A 16-ki ülésben határozatba ment, hogy mindenek előtt a helység viszonyai rendeztesenek; jelen tanácskozmány a község fogalmától még mindenben eltekint és másrészt megállapodásait is csak elvilegeseknek, nem véglegeseknek tartja. Ezen általános megjegyzés után felolvastatván a múlt ülésben történt előleges megállapodások, az értekezlet a helységek legszorosabb belügyei közé felveendőnek tartja még az iskola ügyet is, mi természetesen csak az 1868. é. XXXVIII. t. cz. értelmében kezelendő. — Továbbá mindennemű kéteyek elosztása céljából kimondatik, hogy valamint minden föld és telek, ugy a rajta álló bármely czimti ház és épület is — fentartván a várak és ő felsége lakhelyeit — a helységhez tartozik.

Végre a multkori megállapodásra való tekintettel szükségesnek találtatik a pusztákra nézve értelmezőleg megállapítani, hogy oly pusztá alatt, mely vagy eddig is birt már helységgel jelleggel, vagy ezennel a helységek sorába volna felveendő,

az értekezlet nem érthet egy földesuri birtokot, mert a hol csak egy önálló honpolgár létezik, ott a helység fogalma amugy is ki van zárva; de ért oly pusztát, melyen több önjogu honpolgár vagy önjogu telepítvényes tartja rendes lakását. — Hogy egy pusztá mikor lesz képesítve önálló helységet képezni, arra nézve általános szabályzatot nem vél az értekezlet törvény által felállítandónak, mert ez irányban mindig a helyi és az illetők személyes viszonyai lesznek első sorban tekintetbe veendő és irányadók, s ennél fogva ily kérdések esetről esetre való megitélése a meggyére volna bizandó.

A múlt ülésben az egyes helység legszorosabbban vett belügyei, illetőleg autonóm cselekvényei és jogköre már körülvonoztatván, önkénytelenül azon kérdés várt az értekezletnél megoldását, hogy miként gyakoroltassék a belügyekre az illető jogosultak által a befolyás? s miután erre nézve az értekezlet azon előleges többségi megállapodásra jutott, hogy a helység belügyeire való befolyás, illetőleg helyügyi joggyakorlat minden jogosult által közvetlenül gyakoroltassék, csak a végrehajtás fogván a választott előjáróság által gyakoroltatni: ebből corollariumként fejlődött azon második kérdés, hogy ki van jogosítva a helység belügyeire ezen közvetlen befolyást gyakorolni?

Mielőtt e kérdésre a válasz pontosztozatos modorban megállapodást nyerne, az értekezlet természetesen az erre vonatkozó elveket tette figyelemnek tárgyává. — Javasoltattott egy részről, hogy e jogosultság azokra szoríttassék, kik az országgyűlési képviselő választására jogosítvák; ennek ellenben azonban felhozatván, miszerint ezen elv alkalmazása esetében, némely helységben csak néhány ember volna hivatra a helység ügyeibe befolyni, míg a helység belügyének legfontosabb része épen a vagyonkezelés levén, az abhozszólás minél tágabb körökre volna terjesztendő, és másrészt, miszerint a helység belügyeire való jogosultság sokkal kevesebbnek tekintendő a politikai joggyakorlatnál, s így erre nézve olyanoknak is engedhetik befolyást, kik a politikai joggyakorlatról ki vannak zárva, az értekezlet a helység belügyeire való jogosultságot, a politikai joggyakorlatától függővé tenni nem hajlandó. — Ellenben a következő elv lett előlegesen irányelvül megállapítva:

A helység már fogalmánál fogva is személyeknek és földbirtoknak csoportosulását és összetartozását jelezvén, és a helységnek már multkor körülírt cselekvényei köre és a személyek és ingatlanok, egymással összefonva kiterjedvén, a belügyek rendezésére való befolyásban is mind a személyeknek mind az ingatlanoknak, mint a helységek két főtényezőnek meg kell övni részvételét. — S ezen elvből kiindulva, habár a helység ügyeire való befolyás általában csak személyesen gyakorolható, még is ez általános szabály alól kivételek is voltak teendő.

Ennek előrebocsátása után a helységek belügyeire való befolyásra az értekezlet előleges megállapodásaként jogosítva volna: a) minden nagykora és önjogu honpolgár, ki telekjegyzőkönyvileg nevére írott, vagy telekknönyv hiányában az adószorozat tanúsága szerint, tulajdon ingatlan vagyonnal bír. — Ezen pontra nézve megjegyeztetik, hogy nőt, kiskorúakat, gyámoltat, ha ezen személyeknek ingatlan vagyonuk van, az illető férj, gyám és gondnok képvisel, a mennyiben ezek már önmaguk is befolyási joggal nem bírnának, — s egy színte a közvetlen befolyásra jogosítvák az osztatlan állapotban levők, a mennyiben az ingatlanosság nyílt örökösödés után száll rájuk. b) minden nagykora és önjogu honpolgár, ki jövedelmi és egy-szersmind személykereseti adóját már legalább 1 éven által a helységben fizette. c) minden nagykora és önálló lakos, ki habár nem is honpolgár — de különben az a) és b) pontok alá sorozható, a mennyiben legalább 3 év óta van az országban letelepítve.

E megállapodás kiegészítő részétül levén tekintendő, a kizárások eseteinek felsorolása, erre nézve általában a képviselő válaaztási jogtól való kizárás elvei fogadtattak el előlegesen, de a részletezés későbbre fentartott.

Áttérve ezután a községi szervezetre nézve felállított kérdések VI-ára, s azt a helységre vonatkozván, az értekezlet az állampolgárság (honpolgárság) iránti szabványokat egy külön törvény által véli megállapítandónak és e helyen e kérdésben nem bocsátkozik. — Ellenben szükségesnek tartja az illetékesség kérdését már itten taglalás alá venni.

Az illetőség elveire a következő előleges megállapodás jött létre: Minden honpolgár csak egy helységben lehet illetékes; — helységi illetékességgel csak magyar honpolgár bírhat; — ki a honpolgári jogot elveszti, elveszti a helyi illetőséget is; a magyar honpolgárnak bármely helységnek illetőségi jogérti kérelmét visszautasítani nem lehet, ha tiszta feddhetlen erkölcsű s biztos kereset vagy életmódot igazol; ugyanez áll nem honpolgároknak telepedésérti kérelmükre nézve; illetőséget csak születés, házasság és az illetékességi kötelekkel felvétel által nyerhetni. — A ki sem illetékes sem telepedett, a helység szempontjából ideiglen tartozkodónak vagy idegennek tekintetik. Az illetékesség kérdés részleteire nézve azon megállapodás történt, hogy a törvénynek ki kellend terjednie,

törvényes, törvénytelen törvényesített gyermekek, a férjhez ment, elvált özvegyek, nők és ezek gyermekeinek illetékességére, úgy szinte a szülők illetékességének változása esetében a kiskorú vagy már önálló gyermekek illetékessége is. A VII. kör-dést a helység fogatmára alkalmazván, az értekezlet a népességi anyakönyvek vezetését a hely-ségi előjárásra bízandónak nem tartja s ez irányban a községi előjáróság cselekvényi köré-nek meghatározásakor fog — és akkor is kellő te-kintettel a polgári házasság iránt betérjesztendő törvényjavaslata, — tárgyalásba bocsátkozni.

Erdélyi közélet.

© Az erdélyi m. kir. telekkönyvezés.

eddig működéséről a telekkönyvi igazgatóság a következő felirattal adott az erdélyi kir. biztos-nak számot:

(Vége)

Ezen nehézségek tagadhatatlanul mind zsinbasz-tólak hatnak a telekkönyvezés haladására s az év-vel egybekötött költségre, de fordulnak elő esetek is, melyeket hallgatással mellőzni azért nem lehet, mert éppen ezek hatnak évenként legkártekonnyab-ban a telekkönyvezésre kiszámított költségekre,

Ilyen eset a helyszínelő bizottmányok kése-delmes és rossz elszállásolása. A tapasztalás bizo-nyítja, hogy sok bizottmány némely községbe be-érkezve, huzamos ideig a szabad ég alatt volt kénytelen várni, míg beszállásolták, s ekkor is oly lakásba tették, melynek rövid napok alatt egészsége esvén áldozatul, betekig nem dolgoz-hatott.

Sok helyen készpénzért nem képesek a köz-ségben élelmi szert szerezni, mert a nép nem akar pénzért sem adni, s ilyenkor ismét vagy a hely-színélő, vagy családja valamelyik tagjának egész sege esik a sok nélkülözés áldozatául, mi ismét csak az állam kincstára s a helyszínelés haladá-sára hat vissza,

Ezek mind oly körülmények, melyek le sem irathatnak egy a mint természetben előfordulnak, s még is találkoztak, kik a munkálatok alapján elfogadott elvek miatt a tisztelettel alólirt telek-könyvi igazgatóságot a nagy közönség előtt is gyanúsított nem egyszer feladatuk tűzték ki ma-goknak.

Ezekből mellőzve több a nyilvánosság elé hozott lényegtelen tárgyakat, csupán egy pont iránt siet Főméltóságodat a tisztelettel alólirt telekkönyvi igazgatóság megnyugtanni, mely ugy Nagyméltó-ságod, mint a birtokosság méltó aggodalmát fel-költhetné.

E pont azon többször felszínre jött balvéle-mény, hogy a telekkönyvek nem lehetnek jók azért: mert az adószorozati munkálatok alapján készülnek, melyek már eredetileg rosszul szerkesztettek.

Ha ezen általános kifejezés rossz a telek-könyvezés szempontjából elemeztetik, a fenn em-lített balvéleménynek önként el kell-nyészni, ugyan is: A telekkönyvbe az adószorozati földkönyvből átvé-tetik a földdarabok helyrajzi száma, mivélési ága, térmértéke, osztálya és tiszta jövedelme; a tény-leges birtokosok nevei a helyszínelés alkalmával tárgyalatnak ki.

Hogy a helyrajzi számok egy mint folynak, nem mindig a szomszéd földet jelölik — tehát hogy a földkönyvekben megállapított topographia nem hiba nélküli, az már fennebb meg volt em-lítve. Ezen hiány azonban kipoitolatlik az által, hogy a helyszínelő bizottmányok minden darab földet lerajzolnak s helyrajzi számját bele írják. Ez által a földdarab identitása már meg van ala-pítva, mit kimutatni a telekkönyv egyik főfeladata.

A mivélési ág a második adat, mely a föld-könyvből átvétetik; igen egyforma lenne akár a helyszínelés alkalmával a tényleges állapot szerint vétetnék fel a mivélés neve, akár a földkönyvből vétetetik át a telekkönyvbe, mert az ugy sem ál-landó, a birtokos tetszése szerint változtatja.

A harmadik és negyedik adat, melyek a földkönyvből átvétetnek a térmérték és osztályzat. Ezek lehetnek valótalanok, hibások, de ott hol ta-gosítás vagy önkéntes felmérés nincs — mint e részben dícséretes példaként felemlitbők Seges-vár, Beszterce, Décs, Szászsebes és Nagy-Seben, melyek a szabályszerű telekkönyvezés és tulajdo-nuk biztosítása végett bel és külhatáraikat részle-tonkiut közöltségen mérnökileg felmérték — hol tehát jobbat találni, mint a minő a földkönyvben van, melytől a birtokos daczára a megnyitott ugy községenként mint egyénenkénti felszámolási idő-knek az adó majd két évtizeden át fizette, nem lehet: ott nincs más mód mint ezen adatokat a földkönyvből átvenni, hogy az ohajtott cél, a te-lekkönyvek mielőbbi létrehozatala elérthesse.

Különbben a térmérték és osztályzatbeli sé-relmek ugy mint eddig, ezután is a birtokosok ál-tal orvoslandok, s a telekkönyv a bejegyzett tér-mérték és osztályzatért nem kezeskedik s nem is kezeskedhetik.

Ezekből Nagyméltóságn Királybiztos ur kitu-nik, hogy a telekkönyv rosszassága iránt azon ok-ból, mert az az adószorozati munkálatra alapitva szerkesztetik, keltett minden aggodalom alap-nélküli; sőt ellenkezőleg a telekkönyvezés ezen neve, a birtok mind identitásának kimutatására, mind biztosítására, s annál fogva, mert a bejegy-

zett tiszta jövedelem által az érték is megközelí-tőleg kimutatattik, a hitel, forgalom emelésére is a legbiztosabban hat, s így a legjobbnak mond-ható még akkor is, ha azon célú mellőzzük, mely ezen mód szerint szerkesztett telekkönyvek felada-tál kiitdve van, t. i. hogy jövedőre adókitetés alapján szolgáljanak.

Ezek után a tisztelettel alólirt telekkönyvi igazgatóság azon reményben zárja be jelen aláza-tos jelentését, hogy huszonegy havi működésének ebben kimutatott eredménye Nagyméltóságod meg-elégődését és a tisztelettel alólirt telekkönyvi igaz-gatóságnak nehéz feladata megoldásában eddig ta-nusított kegyes gyámolítását jövőre is kinyerni képes leend. Kelt Kolozsvár 1869. november, 19 én. Magyar kir. miniszteri tanácsos és az erd. m. kir. telekk. igazgatóság elnöke: Nagy Elek s. k. Erd. m. kir. telekk. igazgató: Boldizsár Ferecz s. k.

Az uz-völgyi ut. Mindenki tudja, hogy a mostoha idők miatt elkésett iparunk terményei nyugat piacain az ottani sokkal fejlettebb ipar czikkjeivel nem versenyezhetvén, nem is számitha-tunk kelendősegre. De miután az iparnak egyik-felvirágzási föltétele a kivitel, hol találhatnánk terményeinknek alkalmasabb piacokat, mint kelet felé, hol az még tán a miénknél is kezdetlegesebb állapotban lévő, a versenyt igen hasznosan állat-nak ki az ottaniakkal? — Ám de, hogy a kivitel minél könnyebben s közohajszzerűbben történhessék, honunk keleti és déli részét — hol — legkivált az előbbi helyett — ipar — és kereskedelmünk ép a legelkésettebb — bástyázó oriai hegyek völgyein és szorosain át az eddigieknél több és minél elő-nyösebben használható közlekedési utakra is van szükségünk. Ilyenekkel különösen a Székelyföld és Moldva közötti határvonalon igen kevéssel, vagy nem a legelzserűbbekkel rendelkezhetünk.

Eddigi ily közlekedési eszközeink bírodalmunk épen ezen részén elszortságban lévő csekély számuk miatt s egyik főkeléltük hiányában, mely szerint ily utak a helyett, hogy minél több vidék, város és helység piacát érintve s kivitelét ösztönösítva a legalkalmasabb helyekre eszközölték volna, mond-hatni csak egyes helyeket érintvén, indulnak ki s kiúnt is a kívánt piacokra, csak igen kevés vezet közvetlen — ily körülmények közt nem elégit-bették ki a köváarakozást, s nem feleltek meg az elérendő célának.

Szükséges volt tehát a határszéli vámsorom-pokat a lehető legalkalmasabb, s előnyös helye-ken szaporítani, nemcsak azért, hogy ipar s keres-kedelmünknek egy könnyen megközelíthető kifolyá-si-csatornát nyerjünk; hanem, — de minden esetre az előbbieknek minél nagyobb ártalmát és virág-zásnak indítása folytán, — még lejjebb szállítatá-sának reményeire kilátással azon eddigi vámvitelé-keknek, melyek mostani be- és kivitelünket ta-gadhatatlanul nehezítik. Csak örülnünk lehetett ta-bát azon, hogy mult hó 3 án Erdély keleti határán Csikszék némely hatóságainak, egy pénzügyi biz-tos, s a számosan — leginkább az értelmi osztály-ból összegyűlték jelenlétében, a szokásos szeriatá-sok közt egy határszéli vámsorompó nyit meg, mely honunk általános kivitelének tetemes könnyeb-bülést nyújtani van hivatva.

E pont fontosságát mutatja azon körülmény is, miszerint egy régibb terv alapján — ugyan e ponton az Uz patak völgyén át, még vasuti vonal-nak is kell vala átszelni honunk határát, mutatja továbbá még az is, hogy a Székelyföldnek majd-nem középpontjáo, ott hol Csik és Háromszék, az előbbinek Kászoon nevé fok székében érintkeznek — fektvén, külső és belső nyitjánál egyaránt foly-nak össze a be- és kiviteli érdekek. Hogy ezen közérdekeinket annyira előmozdító ugy csak most nyerhetett megoldást, azt főleg mostani kormá-nyunk ráklábaskodásának lehet tulajdonítani, mivel még a provisorium alatt már megtették a körül-fekvő, s legközelebbi érdekelt vidékek a szüksé-ges lépéseket.

Bartha Ignác.

Kolozs, nov. 25.

(Vasutügy. — Gazdaság. — Bányá.)

Ezen hó eleje óta a vasuti mérnökök ujra határunkon kezdenek dolgozni, még pedig az Apa-bid feletti völgyön fel a boosi hegy felé. A nyá-ron Pata helység felől a hegyeken mérték. Most a nevezett boosi hegy át furásához teszik az elő-munkálatokat; — Tordáról a kurta völgy nevé határrészünk aljába egy nagy épületet szándéko-znak átszállítani, és felállítani hogy jövő év elejére készen legyen. Itt a volt kamara ispáni szállást elfoglalták a vasuti mérnökök, — Patából — Torda — és álitólag Gerendről is ide fognak áttelepedni; már is élénk forgalom kezd mutatkozni, a postán, a munkások és vállalkozók közt. — A takarmány ára is magasabb mint eddig, melynek egyik oka az is, hogy az ideu nem volt annyi szalmagabona és széna mint tavaly. Azt hisszük hogy a vasut iftteni keresztülvitele, — maga utan vonja éak-nánk kinyitását. Mind két tárgyban kérelmeztünk is a ministeriumnál. Talán követünk is lendit va-lamit érdekünkben.

Köz-életünk pang; az adóbehajtás napirenden van; utaink rosszassága min vásárra menni nem lehet. —

D. Veres Sándor.

KÜLFÖLD.

A görög parlament.

□ A parlamentház Athenben legkevesebb igényt sem formál Periclesi épületekkel versenyezni. Egy faszin az, kivülről alacsonyabb ablakkal, mint valami granarium; belül hosszú deszkázott terem, vagy 12 faoszlopon; hosszában rozszant zülden be-vont padok, mögöttük egy törött szék hever a fal mellett. Átellenőkben zülden bevont hosszú asztal, hol az elnök s jobbra-balra mellette a jegyzők ül-nek. Fölötte a terem hosszában karzatok, oldalt páholyok, melyek egyikébe nemzeti öltözött férfi vezet, mint idegeneket, s nagy udvariassággal szé-kekről gondoskodik. A képviselő-teremben ülés előtt sürgés forgás; ugy látszik, a közönség is szabadon jár ki, be; mindenkinek fején a fez, vagy cylin-der, a mint nemzeti vagy francia öltözete. Ez utóbbiak többségben vannak. Majd mindenki doh-nyozik ücsinálta cigarettet, vagy hever és vörös eszmáját az előtte való pad támlájára teszi. Szó-val nagy sans gene. Az elnök ravasz, de jó képű öreg ur, egyszerű kabátban, fekete sallangos háló-sipkával fején. Közében áll Zaimis, a ministerel-nök, francia öltözetben, cylinderrel fején; idősebb láttatja őt finom borotvált arca. A képviselők fesze-telenül beszélgetnek vele, nem hajlonganak szol-gailag, mint a bécsi Reichsrathban. Egymás közt is szívélyes hangulat látszik uralkodni; kezét szo-ritanak, ölelkeznek, nevetgélnek, oly formán, mint nálunk. Végre az elnök csönget, de rettenetes ki-tartással. Kéri a képviselőket, hogy „lassan be-széljenek.“ Az egyik jegyző hosszú írományt ol-vas, a zaj nagy; az elnök csönget, hiába, tout comme chez nous. Azalatt vizsgáljuk az arcokat s mezeket, s gyönyörködünk a görög nemzeti ru-ha festői szépségén. „Lábon csatos cipő;“ kék vagy vörös harisnya, néha színes zsinorzattal; fe-bér szűk nadrág, a fölött ezer ránczu fehér szok-nya térdig, vagy bő törökös nadrág, szoknya nél-kül. Kék vagy vörös mellény, a fölött hasonló újjas bátra vetve, csaknem egészen befödve finom ezüst vagy arany zsinorzattal; karján a bő tiszta fehé ingujj, fején a vörös füveg, arany vagy kék selyem bojtjal; néha még rövid kék köpeny felül, vörös gallérral festői redőkbe vetve. — Ily szép nemzeti ruházatot mellőz a kormány a hadseregénél, s katonáit francia torzképekké öltözteti föl. — Szép, kissé vad emberek, erőse, kissé álnok vo-násokkal. — Az elnök csönget, s konstátálja, hogy 126 tag van jelen. A karzatokba beeresztik a hall-gatóságot, s azok rögtön megtelnek. — Egy fiatal ember szóla föl és siet a szószeke. Roppant zaj, ordítás keletkezik. Harmonizán változnak pro, har-minezan contra. A szónok nyugodtan áll, az elnök majd eltöri a csöngettyut. Végre szóhoz jut a kép-viselő. Alig szól néhány szót, — az igaz, hevesen és öklével a pulpitrusra ütve, zajos helyeslések hallhatók és dühös ellenmondások a követi pado-kon és élénk bravók a karzaion. Ez történik vagy kétszer, háromszor, alig nyitja meg szónokunk a száját, s mondott valamit. Hanem a helyeslés, ellen-mondás és karzati bravo mind élénkebb lesz. Az elnök fölkel, bátra néz a feje fölötti karzatra, mint mérges apa fiaira, fölkiáltoz, s elrendeli, hogy ki kell üríteni a karzatot. A karzaton valami dulako-zás és árma keletkezik; ugy látszik, veszekedés. A teremben éktelen zaj. Nehány erős hangú kép-viselő pro et contra ordit egymás ellen; mások támogatják. A centrumban különösen feltűnik egy palikár, ki dühösen vitáz egy polgári öltözött kép-viselővel, ki hasonlóképp ordit. Mind a kettő közel állva egymáshoz és kezével dühösen hadonázván: lehetnének látszik, hogy verekedésre ne kerüljön a dolog. És ugy történik. Egyszerre csak ütlegelik egymást. A szomszédok belekeverednek; bonyolult gombolyag alakult vagy husz emberből; öklökkel, botokkal — bajrá! — A félház verekedik. Az el-nök is megunta a csöngetést, s elhagyta a termet. — Ime új Görögország képe! Ilyen népek a böles és rendjelezett és excellens diplomata adnak egy gyermek királyt, ki a nép előtt teljesen ide-gen; kinek civilistáját alig bírja, mert szegény és adnak parlamentarismust. Parva sapientia re-gitur mundus.

Vegyes.

Egy utazó török Erdélyről.

VIII.

Enyedről kiindulva, szintén ily szomoru ké-pet találhatni, mit néha földelirnek a győzelemre emelt emlékek. A Tüvis felé vezető uton egy tem-pom felét romjaival találkozik az utas. A még fenn levő falak építésmódja sejteti engedni a buvárnak, hogy mintegy négy-öt század előtt kellett épülnie; de igen különösen lepi meg az, hogy a templom-romok az országot mellett állanak, míg a falu, Magyar Orbó három, négyszáz lépésnyire van at-tól. Ennek eredete következő: Hunyadi János a szent-imrei csata kivított győzelmére három tem-pomot építtetett; Magyar Orbó, Tüvis és Szent-Im-re, az orbói romokban hever, míg a Tüvis- és szent-imrei épen áll. Az első a tatárok későbbi időben pusztították volna el, feldulván a körülte álló falut is, melynek lakói később jelenlegi falu-

jakba a hegyek közé húzódtak fel. A tüvisi több-ször elpusztított; de az egyesek részéről tanusi-tott kegyelet nem hagyá azt romokban maradni; a mult században egy pálos telep vevé körül.

Tüvis lakóinak felekezeties elfoglaltsága által megoszlik a vélemény a felett, melyik lenne a Hu-nyady által 1442-ben vivott szent imrei győzelem emlékére állított templom, a katolikus vagy a je-lenleg református? Én minden felekezeties elfoglalt-ság nélkül a katolikusnak itélem az ősi dícsőség babóját. Érveim következők: a templom ajtajának a felette emelt csucs-ívet vízszintesen metsző hom-lokkövén e goth betűs felirat: „anno dni M^o CCC^o XXXX° VIII° Johannes de Hunyad. rgni. hungar. gubern;“ az egész építészeti modor a sek-restyének a boltzat gerinczének zárkövében álló hol-lójával, végre a felirat fölött újbol díszlő hollóval, melyek mind a Hunyadi korszakát kirdetik. A fel-irat betű szerinti értelme legyőzi azon állítást, mintha e templom 1445-ben, mielőtt Hunyadi Ma-gyarország kormányzója lett volna, épült volna fel.

Előbb a református templomot szemléltem meg, hol vezetőm mindenkép arról akart meggyő-zni, hogy ez Hunyadi által a szent imrei csata győ-zelmére építtetett templom; de semmi érvvel sem tudott rábizonyítani; azután a katolikusba men-tem, és daczára annak, hogy minden kétségem el-tűnt, egész tisztában voltam a dologgal, előbbi ve-zetőm mind e kézzel fogható jeleken kívül az el-lenkezőről akart capacitálni. A református templom pedig régész Ipolyi és Horváth Mihály állítása sze-rint egy századdal később keletkezett volna.

Sőt Tüvis reformátusainak türelmetlensége annyira ment, hogy régibb időben a feliratot tar-talmazó követ ki akarák vágni, hogy saját tem-pomukhoz vigyék, a dulás jelei a köveken még nagyon látszanak; de kísérletük meghiusult a tö-mör építményen.

A tüvisi piacon még egy köoszlop is látható a Hunyadi korából.

Kiérve Tüvisről, mintegy mérföldnyire a szá-nóföldeken, két síllyedés látható, egy nagyobb és egy kisebb, a monda szerint az egyikben 20 ezer török, a másikban 3 ezer magyar aluszása vég-álmát.

Mig a régibb kor e barbar vonásai maig is szemlélhetők, addig az újabb kor a világébkét oly nagy szavakban hirdető szakából is egyszerre csak e vidéken egyedül, három nagy sir látható, beom-lott güdrelvel, melyek egyikében 80, a másikban 240, a harmadikban 290 magyar teteme fekszik, kik 48 ban leülve, e közös sírokba temetettek; többnyire a magyar előkelő családokból, mit a sok, romban fekvő lakatlan udvarházak is eléggé bizo-nyítanak.

Egy más helyen szintén 23 ily beomlott sirt találtam, mig az emlékké mintegy harmincz lépé-snyire állott tőle; a forradalom embertelen dühön-gése a kegyelet ez egyszerű végső jelét sem en-gedé a sir fölé helyezni.

Molla Hallil.

HIRHARANG.

□ A városi képviselőtestület közelebbi ülésén tárgyalás alá került „Kolozsvár városa története“ könyvmutatásának ügye is. A kérdés, ha va-jon e munka Kolozsvárt nyomassák-e ki, vagy pe-dig hirdetessék a könyvnyomtatásra nézve concu-rsus, heves vitát idézett elő. Részt vettek benne Nagy Péter, a munka szerzője Jakab Elek, Szent-királyi Zs., Ürmösi Sámuel, Kriza János, Szász Domokos, Finály Henrik, Ferecz József, Lönhard Ferecz, Keserü Mózes és Hincz György képviselő urak. A tárgy érdekes volta miatt jövő számunk-ban részletes tudósítást fogunk e vitáról közleni.

□ A városunkban alakítandó ügyvéd egylet alapszabályait az ezeknek kidolgozására kiküldött bizottság f. hó 23 án terjesztette a hely-beli ügyvédek közgyűlése elé. Az alapszabályok megvitatattván, intézkedés tétetett azoknak meg-erősítés végett felsőbb helyre terjesztésére.

□ Egy honvéd tanosztály, mint már említők, a napokban érkezett M. Váshá helyre; elfo-gadása végett nagy néptömeg, a sorkatonaság tisz-ti kara, a városi képviselő, tanács, s néhány fia-tal lovas vonult ki a város végére, honnan zene-szóval kísérték a főterre a vendégeket, hol a ze-nekar által hangoztatott „Isten áld meg a magyart“ dallamai mellett végeztek imájukat. Az érkezettek egy része, rövid pihenés után Régenbe, állomásá-ra, indult el, míg a nagyobb rész M. Váshá helyen szállásoltatott el. A városi közönség ugyan ez nap az összes honvédséget, a rendes katonaság tiszt kárát, s a városon székelő hivatalok, testületek s felekezettek képviselőit díszbédre hívta meg, me-lyen mintegy 200 főből álló vendég sereg vett részt.

□ Holländer László, e közönségünk előtt jó hirben álló tánczmester, városunkba megérke-zett, s a táncztanítást nemotára megkezdendi. Értekezni lehet vele egyelőre a Quarta házál. Miot halljuk Holländer ur a napokban egy „hon-véd négyest“ szándékozik a színpadon bemutatni.

□ A gerend maros vásárhelyi szárny-vonalat érdeklő vasut tárgyalban — a vonalat meg-állapító bizottság — miniszterialis titkár Lovetzky Adolf elnökelete alatt, Maros Ludason bevégző e hó

